ОСТАННІ НОВИНИ

20:08 Печена картопля в борошні: страва, яку ви точно ще не куштували
19:55 Водоліям — «Зірка» та надія на зміни, Дівам — «Відлюдник» і потреба в тиші: Таро-прогноз на 6 червня
19:54 Втрачена перемога команди Шарана та осічка «Кудрівки»: відеоогляди перших стикових матчів за місця в УПЛ
19:44 Кримський глухий кут: як вогневий контроль України ламає плани окупантів на півдні
19:18 «Ми попереджали»: у путіна озвучили нові претензії до США через війну в Україні
19:06 Одна популярна спеція може зіпсувати весь суп: про неї знають не всі
18:40 У ДБР розкрили масштаби

ІСТОРІЯ СУЧАСНОСТІ

Випадково виявлене місце грандіозної битви за участю Богдана Хмельницького: вчені вважають знахідку безпрецедентною

12:20 — 18 березня 2023

Ігор ОСИПЧУК, «ФАКТИ»

Науковці Національного музею історії України проводили на Черкащині планові археологічні розвідки, під час яких знайшли місце грандіозної Кумейківської битви 1637 року (часів Речі Посполитої) між козаками та коронним військом. Серед її учасників був Богдан Хмельницький, який тоді обіймав посаду писаря, одну з ключових у Війську Запорізькому. Перші знахідки, зроблені на місці цієї баталії, демонструються на виставці стародавньої зброї «През шаблі маєм права!», яка відкрилась на День добровольця, 14 березня, в Національному музеї історії України. На її відкритті ми поспілкувалися з **керівником археологічної експедиції музею кандидатом історичних наук Сергієм Діденком**.

«Місце битви під Кумейками — це кілька сотень гектарів»

— Це рідкісна удача — знайти місце стародавньої битви?

— Дійсно, величезна, навіть безпрецедентна удача. Бо ми знаємо чимало відомостей про такого роду історичні події з письмових джерел, які, на жаль, в багатьох випадках суб'єктивні (в залежності від того, на чиєму боці симпатії автора), ба навіть неправдиві. А в цьому випадку маємо рідкісну можливість перевірити письмові відомості за допомогою археологічних знахідок — речей, які потрапили на місце наших досліджень безпосередньо під час битви. Кожна з них по своїй цінності для української історії фактично на вагу золота. Кожна несе в собі об'єктивну інформацію про битву, яка відбулася в середу 6 грудня 1637 року (в День святого Миколая).

— Кумейківська битва була масштабною баталією?

— Однозначно масштабною — поле бою локалізується аж між чотирма селами: Кумейки, Мошни, Софіївка та Яснозір'я. За результатами вже проведених нами досліджень ми можемо локалізувати розташування козацького та польського таборів, місця безпосередніх бойових зіткнень.

— За яких обставин вам вдалося знайти місце цієї битви?

— Згідно з нашим науковим планам, минулого року ми проводили археологічні розвідки на Черкащині — досліджували пам'ятки часів давньої Русі. В процесі виконання цієї роботи пощастило зачепитися за археологічний матеріал, який датується пізнім середньовіччям. Проаналізувавши знахідки ми дійшли висновку, що вони мають безпосереднє відношення до битви під Кумейками. Це село знаходиться за кілька кілометрів від місця наших розкопок. Зауважу, що до нас ця місцевість майже не досліджувалася. Виявилось, що на ній нас чекав щедрий подарунок долі.

— Що саме ви знайшли?

— Спочатку ми натрапили на велику кількість куль від мушкетів (ручної вогнепальної зброї. — **Авт.**) *— за день ми знаходили їх по декілька десятків. Потім відшукали деталі та уламки холодної та вогнепальної зброї, предмети козацького побуту, уламки польської екіпіровки, на місці козацького табору навіть кайданки знайшли (певно, для полонених). Серед знахідок — монети. Дуже важливо, що їх всі було викарбовано не пізніше 1637 року. Цей факт переконливо свідчить про те, що ми знайшли місце, де відбулася битва під Кумейками. Датування інших знайдених там нами речей теж відповідає саме тому історичному періоду. На виставці ми представили лише частину знахідок.*

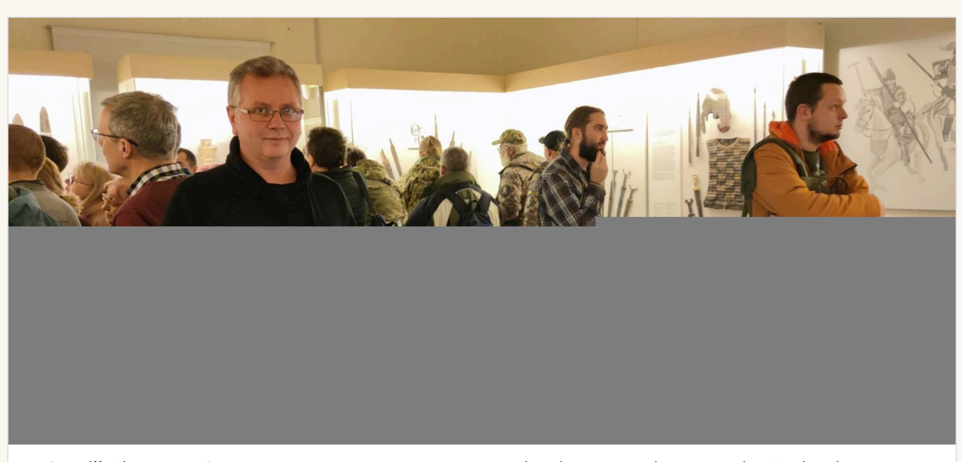

Сергій Діденко: «Спочатку ми натрапили на велику кількість куль від мушкетів. Потім відшукали деталі та уламки холодної та вогнепальної зброї, предмети козацького побуту, уламки польської екіпіровки, на місці козацького табору навіть кайданки знайшли (певно, для полонених)»

— Яка з цих знахідок найцікавіша?

— Важко виділити щось одне. Але акцентувати можна на вістрі піки польського крилатого гусара (обладунки таких гусарів були прикрашені пір'ям). Такі вістря — дуже рідкісна знахідка. Загалом в колекціях європейських музеїв представлена зброя крилатих гусарів кінця XVII — XVIII століть. А ми знайшли значно більш ранні зразки — 1630-х років, яких в музеях обмаль.

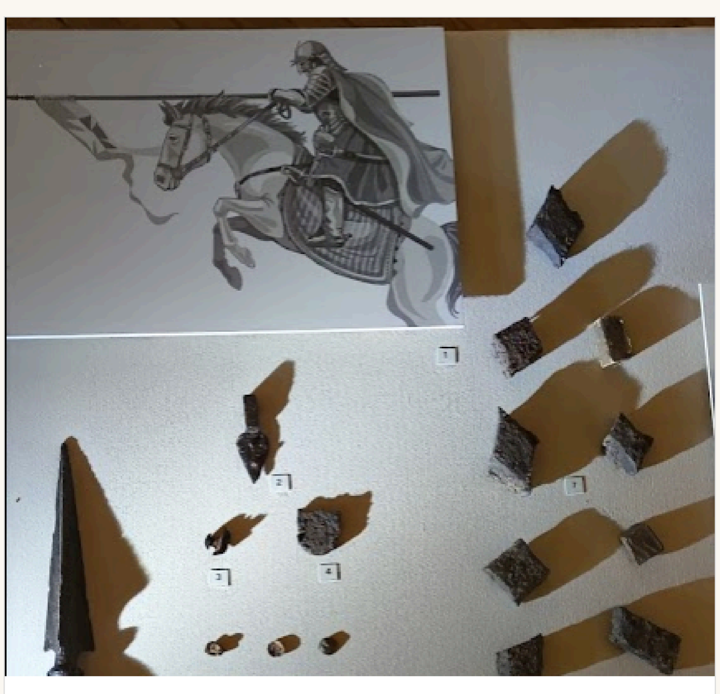

Науковці акцентують на знахідці наконечника списа польського крилатого гусара. Бо таких речей першої половини XVII сторіччя в музейних колекціях дуже мало

— На якій глибині ви знаходили речі, які лишилися на полі бою?

— На різній: деякі лежали майже на поверхні, а певну частину ми відкопали з глибини десь пів метра.

— Як правило, метал в наших ґрунтах зберігається погано. Який стан знахідок з місця Кумейківської битви?

— Як для археологічного металу, в основному задовільний. Але, ясна річ, ці речі потребували первинної консервації — щоб вони не розсипались в процесі транспортування. Тож ми виконували цю роботу щовечора в нашому польовому таборі. Коли знахідки доставили в музей, ними зайнялися професійні реставратори.

— Від ваших колег знаю, що в далекому минулому зброя була дуже дорогою, тому після завершення битв її старалися забрати. На місці баталії під Кумейками, певно, було те саме?

— Так. Загалом ми знаходимо лише уламки зброї, а більшість наших знахідок складають мушкетні кулі та предмети козацького побуту. Але ж це тільки початок наших розкопок. Щоб повністю дослідити місце битви під Кумейками (це декілька сотень, а можливо, біля тисячі гектарів) треба багато років наполегливої праці.

На виставці представлено частину знахідок. Серед них речі, знайдені на місці козацького табору

«Вкрай важливо, щоб нашу роботу не зіпсували «чорні археологи»

— Що відомо з письмових джерел про цю битву?

— З них ми знаємо, що навесні 1637 року на Подніпров'ї почалося велике козацьке повстання проти утисків шляхти. Його очолив гетьман нереєстрового козацтва Павло Бут. На придушення виступу уряд направив своє найкраще коронне (або так зване кварцяне) військо, яке налічувало близько 5 тисяч професійних вояків (для тих часів це чимало). П'ятого грудня воно отаборилося між селами, які я вам вже назвав. Причому зайняло вигідні з військової точки зору позиції. Наступного дня зранку перед поляками з'явилось козацьке військо. Воно просувалося під прикриттям рухомого табору з возів. Козаки сходу атакували. Але натрапили на непрохідне болото перед позиціями противника. Тому були змушені здійснити обхідний маневр, щоб зайти у тил коронному війську. Під час здійснення цього маневру фланг козаків атакували польські підрозділи. Козаки зразу ж організували кругову оборону: спочатку з шести, а згодом — з 12 ліній укріплень, побудованих з возів, і відкрили шквальний вогонь з мушкетів по противнику, який йшов в наступ. Протягам дня козаки успішно відбили три шалені атаки гусарів та панцирної кавалерії. При цьому атакуючих кіннотників підтримувала артилерія і мушкетним вогнем — драгуни разом з польсько-угорською піхотою. В перебігу бою коронне військо витратило майже всі боєприпаси.

Наприкінці дня полякам все ж вдалося прорвати козацьку оборону, вдертися в табір, підірвати запаси козацького пороху та нав'язати ближній бій. Завдяки військовому таланту Дмитра Гуні козаки під час бою відновили укріплення табору і, зберігши значну частину війська, відійшли у напрямку Черкас.

Війна з перемінним успіхом продовжилась і в наступному 1638 році. Зрештою закінчилася поразкою козаків. Але ці події стали свого роду генеральною репетицією переможної визвольної війни 1648–1654 років під проводом Богдана Хмельницького. Важливо назвати видатних людей того часу, які взяли участь в битві під Кумейками: окрім гетьмана Павла Бута, Дмитро Гуня, який став гетьманом в наступному році, Богдан Хмельницький (тоді писар Війська Запорозького). З польського боку це були: польний гетьман коронний Миколай Потоцький, майбутній національний герой Польщі, а тоді молодий гусарський поручик Стефан Чарнецький (про нього згадується в польському гімні), Гійом Левассер де Боплан, майбутній автор карт України та твору «Опис України», а в 1637 році командир польською артилерією.

> ***Читайте також:** Розгромив вдвічі більше війська Московії: в Києві відкрилась виставка про видатного полководця князя Костянтина Острозького та його рід*

— Науковцям вдавалося знайти на території України поля інших битв козацької доби?

— Так, знаменитої битви під Берестечком, яка відбулася в червні 1651 року. Козацьке військо тоді очолював гетьман Богдан Хмельницький. Археологічні розкопки поля битви під Берестечком проводив відомий археолог Ігор Свєшніков. Але Ігор Кирилович дослідив лише місця переправ, на яких потонуло чимало вояків. Там було знайдено дуже цінні речі. А от територію, на якій безпосередньо відбулася битва, Свєшніков не досліджував — не мав такої можливості.

Крім цього співробітникам Полтавського краєзнавчого музею вдалося локалізувати місце битви, яка відбулася між козаками й поляками під містечком Говтва у 1638 році. Але поки що не оприлюднено результати цих досліджень.

— Повернемось до вашої знахідки. Певно, проблеми в її дослідженні можуть створити «чорні археологи»?

— Вкрай важливо, щоб нашу роботу не зіпсували любителі металодетекторного пошуку, які полюбляють називати себе «чорними археологами». Проблема в тому, що ці люди не проводять наукової фіксації артефактів. Через це повністю втрачається наукова цінність цих речей — вони опиняються в приватних колекціях, і ми вже ніколи не дізнаємось, де їх було знайдено, з якими історичними подіями можна їх пов'язати. Полюючи на цікаві знахідки, шукачі-аматори фактично знищують речові докази нашої славетної історії. Сподіваюсь, що прочитавши це інтерв'ю, вони зрозуміють, що займатися пошуками старожитностей без професійної підготовки, без науковців — значить, завдавати непоправної шкоди Україні, ставити себе на один рівень з російськими загарбниками, які намагаються знищити наш народ та наше історичне коріння.

— Вони можуть приєднатися до професійних експедицій археологів?

— Так, це можливо. В моїй групі працюють добровольці, яким я повністю довіряю, бо вони пройшли зі мною вже багато експедицій. Я впевнений в їх порядності та чесності.

Раніше «ФАКТИ» розповідали про виставку «Російсько-українські війни XII-XIX століть: свідчення Святої Софії».

> ***Читайте також:** Московити сприймали українську політичну культуру як незвичну і незрозумілу їм: відкрилась виставка «Європейська Україна. Доба Мазепи»*

Фото автора

Читайте нас у Facebook

21992

До змісту розділу

Побачили помилку? Виділіть її та натисніть CTRL+Enter

Друкована версія | Лист редакторові | Поскаржитися

Поділитися 0 | Поділитися | Твітнути

ПОПУЛЯРНЕ

1 Батько лишив Грушевському стільки грошей, що той побудував шестиповерховий будинок і училище: вийшла книга про українську інтелігенцію початку XX століття — 30 травня 2026 12:24
2 Вбивця мав з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Ви Петлюра?» — і після ствердної відповіді почав стріляти: 100 років тому загинув лідер УНР — 25 травня 2026 12:25
3 «Тактика просочування малими групами вже не дає ворогу тих результатів, на які він сподівається»: командир полку безпілотних систем «Лава» — 22 травня 2026 12:24
4 «Артист в Україні — ніхто»: популярний співак та телеведучий ХАС про зміни під час великої війни — 24 травня 2026 13:24
5 «Ми заходили на позиції, які знищувалися в нуль»: зірка «Ти — космос» Володимир Кравчук про роки на фронті — 28 травня 2026 12:24

* Рейтинг формується за останні 7 днів

Погода 05.06.26, вечір
Київ +23° вологість: 53% тиск: 747 мм вітер: 2 м/с, Південно-східний
Погода на 10 днів від sinoptik.ua

БІЛЬШЕ У РОЗДІЛІ

Вбивця мав з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Ви Петлюра?» — і після ствердної відповіді почав стріляти: 100 років тому загинув лідер УНР — 25 травня 2026 12:25
Священник сховав реліквію в ящику з вугіллям, але експедиція знала, де її шукати: в Києві презентували факсиміле Турівського Євангелія XI століття — 20 травня 2026 12:24
Мазепа зустрічався з королем Швеції у селі, де сталося диво: у Києві відкрилася виставка, експонат якої має до цього причетність — 6 травня 2026 12:53
Поки одні дискутували, як назвати український парламент, письменник і адвокат за рубль опублікували оголошення про створення Центральної Ради — 25 березня 2026 12:22
Загинули в нерівному бою 224 воїни: в Києві показали реліквію, яка дивом збереглася після запеклої битви — 22 жовтня 2025 12:23

ЗАРАЗ ЧИТАЮТЬ

Водоліям — несподівані ідеї, Терезам — складні розмови, а Овнам — конфлікти: гороскоп на вихідні
Вигідна пропозиція Близнюкам, дистанція для Раків та останній ривок Скорпіонів: гороскоп на 5 травня
Грошова допомога для людей з інвалідністю: кому виплатять 10 800 грн
Чи треба знімати плівку з сосисок перед варінням: відповідь виробників

Новини партнерів

© 1997—2026 «Факти та коментарі»®
Усі права на матеріали сайту охороняються у відповідності до законодавства України.
Матеріали під рубриками «На правах реклами», «Реклама», а також позначені символом Ⓟ публікуються у якості реклами та мають інформаційно-комерційний характер.